

6. TXARATILAK I CASTRACIÓ RITUAL

Reprenent breument el fil (sense intenció humorística) del paper jugat per les **txerakailak** o fusaioles en la castració del brau, voldria consignar un fet curiós. Són moltes les escriptures que a més de lletres i/o síl·labogrames, saben augmentar la seva capacitat representadora de conceptes amb ideogrames, pictogrames, logogrames, daxogrames i semogrames en general. En el teclat dels nostres ordenadors, els símbols « :!/?#, %&*+) (^a etc... en són una bona mostra. Inspirat en aquest fet, en cert moment vaig arribar a considerar si a l'epígraf D.9.2, precisament sobre una txaratila trobada a Margalef, el primer signe, potser cacogràfic, una mena de B amb els dos lòbuls lleugerament separats, , en sentit estricte un halteriforme, era el logograma de dues fusaioles unides pel fil, a punt de executar la castració. No vaig trigar gaire en cedir la prioritat a l'únic factor que ens pot ajudar a conèixer la realitat, la interpretació del text. Malauradament l'èxit no m'hi va acompanyar. Si apartem el primer signe considerant-lo ideogramàtic, la resta diu :

L.DTIL.BA.L.A.L.GKA.N.(GKE ?).DTI.(A ?,DTU ?, GKU ?)

Si en el darrer símbol optéssim per la segona de les tres possibilitats, tindríem **DITU** = **ditu** = 3^a persona sing. pres. indic.de l'auxiliar transitiu amb infix per a objecte plural, que podríem mal traduir dient-ne « té o ha fet diverses coses ». D'altra banda, si consideréssim, molt agosaradament i injustificada, que la repetició del segment **AL** és deguda a error d'escriptura, llavors podríem isolar **BALKA**, que en d'altres epígrafs sembla significar **barka** = perdó, malgrat que el toret d'Ullastret, ho escriu també amb **R** : **BARKEKI** (= **barkeske** = demanant perdó). Acceptant provisionalment aquest cúmul de quasi-fantasies, i passant per alt els dos signes **N** i (**GKE** ?) que separen **BALKA** de **DITU**, aleshores podríem interpretar que la fusaiola diu, en primera persona, « he perdonat (coses) », però no pas « Us (o els o t') he perdonat coses », perquè a les hores caldria una altra mena d'auxiliar, un zer-nori-nork (**diat**, **diot**, **dizut**...)amb subjecte actiu i objectes directe i indirecte. No cal dir que si en comptes de considerar el primer signe com ideograma, optem per transcriure'l per **GKO**, per la seva forma, o per **R'**= rr, no sembla pas que amilloreem res de res. Resulta difícil, si no impossible, interpretar aquest símbol halteriforme, que sovinteja ja en els gravats rupestres del neolític final i que apareix en alguns alfabetes com el sudlúsita (hàpax, com en el llevantí, amb valor suggerit de r) o el libi tiffinagh (aquí amb valor de tx). En resum, massa especulació i pocs resultats.

Proseguint amb les fusaioles, la trobada a Binèfar (D.11.3), amb l'epígraf : **GKIE.GKI . U.DTA.tX . GKA.BE. R.KGU**, els dos darrers signes del qual serien, al meu parer, inicials o abreuaments. Per a la resta, i només a títol de curiosa coincidència, voldria fer constar la seva sospitosa semblança lèxica, amb una proposició de sentit ben congruent amb el tema del reialme hiemal de Mot, aquell que priva de naixement els sembrats i podria arribar a ofegar el món sota una capa de fred :

GIEGI UDAX GABE -> **gehiegi uda(-rik ?)** **gabe** = massa estiu sense (= prou sense estiu !)

Igualment acceptable em semblaria respecte als dos darrers signes (**R,GKU**), que seguint un costum ben conegut en els epígrafs d'escriure un sol cop aquelles lletres que es repeteixen en el final d'un mot i al principi del següent, fent sinalefa o millor, haplografia, calgués llegir (**E**)**RGU** = **ergi** = vedell ; bou jove. Si opino que es tracta probablement d'inicials és perquè crec, potser erròniament, que la queixa per l'excessiva durada de l'hivern no s'ha de dirigir al vedell Baal sinó al bou vell Mot, al qual, també, va dirigida la funció operativa de la fusaiola. Però també podria ser un exhort a Baal.

La **TXERAİKALA** del Castell de Palamós (C.4.2), amb el text més llarg de les seriades als MLH, malgrat els tres o quatre signes incerts, situats al final de cadascuna de les dues línies que formen el text, diu : **DTI.GKLR.Tz.BA.L.A.U.R : A.R.Y.I : BA.N.(Y.I ?)** / **A.L.O.R.BE.Rr.I.BO.R.A.R.E.U.GKE.Rr.(Y.I ?)**, d'on podem aïllar : **TIKIrz BAL AUR ... i ...ALOR BERRI BORAR EUK...** potser equivalent a l'èuscar **tiki(a)**, **Baal haur(ra) ... i ...alor berri(a)**, **baurre euk...** = petit, Baal nen... i ...hortet nou, brama ! , frases aparentment mancades d'una coherència que, sospito més que no pas sé, deuen tenir. La forma imperativa **EUK**, de l'auxiliar transitiu **UKAN**, correspon a la segona persona masculí singular. Va doncs dirigida a un mascle.

Quan vaig rebre i llegir l'article on Untermann (1995) analitzava la fusaiola de Valls, em va semblar inversemblant que una peça tan poc valuosa fos escaient per a fer un regal i, a més, inscriure-hi una dedicatòria solemne de l'estil « X ha fet això per a Y ». Vaig repassar la bibliografia de la que dispo; en una obra adquirida poc abans malgrat ser cronològicament posterior, sobre la llengua gal·la (Lambert 1997) hi havia vist un capítol dedicat a les *inscriptions sur des pesons de fuseau*. (p.122-125). Es tracta d'uns epígrafs generalment escrits en una barreja de llatí i de la llengua local, que Lambert considera gala o « celta », malgrat el testimoni de Sulpici Sever, que va viure a aquell país, a l'Aquitània, entre els anys 360 i 425, aproximadament. Segons aquest darrer autor, la llengua gal·lica era diferent de la cèltica, desautoritzant així l'immens, mai tan ben dit, galimaties que els mateixos historiadors francesos han embolicat amb els mots gal i celta. Segons Franck Bourdier (1969 pp. 364-373), el gal havia de ser una llengua molt propera a l'ibèric i al basc, criteri que comparteixo plenament.

Les inscripcions de les fusaioles de Bibractis (actual Autun) semblaven corroborar la meua tesi : cap d'elles presentava dedicatòries amb frases solemnes ni Lambert. La mateixa sed que feia obrir les dents a la recerca de rosada als celebrants d'Alcoi ? **NATA VIMPI CURMI DA** = noia bonica, dona'ns cervesa, podent ser « noia » una al·lusió a la pèrdua d'atributs masculins del brau, i « cervesa » per la dutxa *fecits*, i curiosament totes semblaven poder ser relacionades amb el **IUNTZDIR** carnavalesc. Alguns exemples : **AVE DOMINA SITHIO** = salut, senyora, tinc sed, segons d'excretes. **TAURINA VIMPI** = vedella bonica, interpretat com una autèntica floreta sicalíptica, però que també podria ser una ofensa, un insult. Etc...

Però sobre tot em va cridar l'atenció una peça amb un curiós epígraf la traducció del qual no resulta gens satisfactòria ni al propi P.Y.Lambert. Diu :

MATTA DAGOMOTA BALINE ENATA

L' autor, seguint W. Meid, proposa **MATTA** = noia, com en reto-romà i, amb menor grau de probabilitat, **NEE NATA** = fila els fils, interpretació no sé si influïda o no per la funció del suport, una fusaiola, sobre tot que l'únic paral·lelisme al qual es pot acollir és el bretó *neud-en* = fil, per a **NATA**. També suggereix una altra possibilitat, **BALINE** = *balneae* = els banys, i **NATA** = noia, en una barreja de llatí amb gal o cèltic, molt corrent en els epígrafs d'allà-llavors. Ara bé, si considerem la possibilitat propugnada per Franck Bourdier i acceptem que la llengua gala era diferent de la celta i semblant a l'èuscar, podrem veure la inscripció sota uns altres ulls. **Matta**, malgrat no existir en llatí clàssic, fou recollit en aquella llengua en la forma *matara* = mena de llança o de pica dels gals. Si els combatents gals, abans d'usar en batalla l'arma, li haguessin dit què esperaven d'ella, no ho podien haver enunciat millor. Si en gèl·lic el sufix *-ra* fos igual que en èuscar (i en sumeri), és a dir, direccional, adlatiu, llavors **matara** voldria dir "a matar !" També en èuscar, **mataka** vol dir lluitar violentament (*-ka* = sufix de insistència, de continuïtat). En català i en castellà, com en llenguatge d'escacs, matar i mat signifiquen treure la vida. Segons en Coromines, matar provindria de *mattus*, d'origen incert, que en llatí vulgar tardà significava « humit, embriac », etimologia no gaire convincent, al meu parer. Sobre tot que en la formació del llatí vulgar tardoimperial hi degueren deixar la petjada algunes de les llengües prellatines oprimides. Amb tots aquests precedents no resulta gens gratuït pensar que va poder existir una forma antiga de la llengua que, a manca d'altra nomenclatura anomenaré paleoriberenca, on *matta* signifiqués lluita, destrucció i mort. Si acceptéssim la hipòtesi proposada, i sabent que **dago** (3ª sing. pres. ind. d' **egon**) = està, no ens resultaria gaire difícil entendre que :

« Mort està Mot, Baal(ine ?) és nat. »

Només un mot, el darrer, en llatí. I amb una sola reserva, el final en *-ine* que restaria inexplicat. No sé si el teònim *Belona* podria ajudar-nos o no.

Aquest epígraf, respecte al tema del Carnaval, seria el més sintètic possible. Igualment com en els dos manaments cristians que resumeixen tota una doctrina, aquestes dues oracions juxtaposades resumeixen tota una teoria cosmogònica basada en l'etern retorn –no pas nietzchenià, evidentment, producte d'una societat fortament patriarcalitzada- del cicle estacional.

Però a més de la seva rotunda enunciació i pregon a càrrega mítica fundacional, cosmogònica i teològica, el crit de « mort està Mot, Baal és nat ! » també tenia un valor de crònica-en-directe, perquè els celebrants sabien molt bé que en aquells mateixos moments el dia es començava a allargar, doncs a matar l'hivern. El valor de les dotze joioses campanades de cap d'any.

Jocs de l'atzar o conseqüència ineluctable d'un procés històric poc conegut ? Per contingència o per necessitat, per jocs de l'atzar o per lògica interna, la qüestió és que fins i tot les traduccions, sovint inspirades en el celta, que Pierre-Yves Lambert fa de les fusaioles gèl·liques presenten una curiosa qualitat : s'entendrien perfectament en el context carnavalenc. Amb tot l'anteriorment exposat crec no serà massa agosarat suposar que el paper de la fusaiola en Carnaval era el de « castrar el fosc ». El fosc, el brau vell, en ibèric és **ZOZIN**, nom habitual en l'epigrafia gala (12), generalment (i errònia ?) traduït com anafòric o demostratiu : *ceci, ce, cet,....*

-----3ª entrega -----